

Kırmızı Et Tüketimi Üzerine Bir Araştırma: Kocaeli İli Kentsel Alan Örneği

Yaşar AKÇAY¹, Öznur VATANSEVER²

Özet

Bu araştırmada Kocaeli ilinde yaşayan 384 hane halkından 2010 yılı Ocak ve Şubat aylarında yapılan anketlerle elde edilen veriler yardımıyla, tüketicilerin kırmızı et tüketim tercihleri ve tüketimde etkili faktörler incelenmiştir. Hane halkları üç farklı gelir grubuna göre incelenmiştir. Tüketicilerin bazı sosyo-ekonomik ve demografik özellikleri ile kırmızı et tüketimleri arasındaki ilişkiler Khi-kare testi ile analiz edilmiştir. Analizlerden elde edilen sonuçlara göre, Kocaeli ili kentsel alandaki kırmızı et tüketimi ile tüketicilerin cinsiyet, gelir seviyesi, toplam harcamalar, gıda harcamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler:Kırmızı et tüketimi, Tüketici tercihleri, Khi-kare testi, Kocaeli

A Research on Red Meat Consumption: A Case Study of Urban Area in Kocaeli Province

Abstract

In the study, it was investigated the factors affecting red meat consumption and consumer preferences. The data were obtained from face to face interviews from 384 households living in urban area of Kocaeli province. Households divided to three different groups. The relationships between the socio-economic and demographic characteristics of consumers and red meat consumption were analyzed by chi-square test. According to the results, it was found that there was statistically significant relationship between red meat consumption and gender, income level, monthly total expenditures and monthly food expenditures of consumers.

Keywords:Red meat consumption, Consumer preferences, Chi-Square test, Kocaeli

¹ Gaziosmanpaşa Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Tokat – TÜRKİYE
E-posta: yasar.akcay@gop.edu.tr

² Gaziosmanpaşa Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Tokat - TÜRKİYE

Giriş

Gıda tüketimi insanların temel gereksinimleridir. Gıdaların yeterliliği kadar gerekli miktarda tüketilmesi de son derece önemlidir. (ÖzçiçekDölekoğlu, 2003).

Dünya’da ve Türkiye’de nüfus hızla arttığı için beslenme konusu önemini korumaktadır (Aral ve ark, 1981). Yeterli beslenmenin yanı sıra dengeli ve doğru beslenme zihinsel ve bedensel gelişme ve de iş verimliliğine olumlu etkileri vardır. Bu nedenle beslenme toplumu tüm aktörleri ile ilgilendiren bir konudur (ÖzçiçekDölekoğlu, 2003). Gıda tüketimi, insanların temel gereksinimlerinden beslenmeyi karşılamaya yönelik olması nedeniyle ekonomik araştırmalarda incelenmesi önemli olan konulardan biridir (Şengül, 2002).

İnsan sağlığının korunması ve sağlıklı gelecek nesiller yetiştirmek için yeterli ve dengeli beslenmenin önemi ve gerekliliği konusunda gereken hassasiyetin gösterilmesi gerekmektedir. Bu açıdan dengeli bir beslenmenin nasıl olacağı konusunda bireylerin tüketim alışkanlıklarının belirlenmesi ile daha isabetli sonuçlar alınabilecektir (Karakuş ve ark, 2008).

İnsan sağlığı ve beslenmesi için gerekli olan ürünlerin başında hayvansal kaynaklı ürünler gelmektedir (Tosun, 2006). İnsan beslenmesinde önemli bir yeri olan hayvansal ürünlerin satın alma tercihlerinin bilinmesi, yetiştirme ve beslenme modellerinin belirlenmesi açısından önem taşımaktadır (Armağan ve Özdoğan, 2005). Beslenmenin gittikçe daha fazla tahıla dayalı hale gelmesi, hayvansal ürün üretimindeki yetersizlik, iç talebi karşılayamama ve bunun sonucu olarak fiyat artışlarının yaşanması gibi nedenler, ailelerin hayvansal protein tüketimini kısıtlamaktadır (Ertuğrul, 2000). Gerek kırmızı et, gerek kanatlı eti ve gerekse balık eti sağlık açısından günlük hayatta mutlaka yeterli miktarda tüketilmesi gereken zengin protein kaynaklarıdır.

Türkiye’de 2011 yılı sonu itibariyle toplam büyükbaş hayvan varlığı 12 483 969 baştır. Büyükbaş hayvanlar arasında yer alan sığır sayısı 12 386 337 baş, koyun sayısı 25 031 565 baş, keçi sayısı ise 7 277 953 baş olarak gerçekleşmiştir (TUİK, 2012a). Kesilen sığır başına ortalama karkas ağırlığı yaklaşık 220 kg, kırmızı et üretimi ise yıllık toplam 776 915 ton (sığır eti üretimi 644 906 ton, manda eti üretimi 1 615 ton, koyun eti üretimi 107 076 ton ve keçi eti üretimi 23 318 ton) olarak gerçekleşmiştir (TUİK, 2012b).

Hayvansal ürünlerin kişi başına düşen tüketim miktarları, ülkelerin gelişmişlik düzeylerinin karşılaştırılmasında önemli bir kriter olarak dikkate alınmaktadır (Sarıözkan ve ark., 2007). Türkiye’de kişi başına kırmızı et tüketimi yıllık 12 kg olarak gerçekleşirken, bu değerler Arjantin’de 96,1 kg,

Avustralya'da 91,4 kg, Brezilya'da 95,1 kg, Kanada'da 82,7 kg, AB'nde 77,1 kg, Rusya'da 58,7 kg, ABD'de 107,5 kg'dır (FAPRI, 2012). Kişi başına kırmızı et tüketim miktarları dikkate alındığında, Türkiye'de yıllık tüketimin diğer ülkelerden geride olduğu görülmektedir. Türkiye'de kırmızı et tüketiminin düşük olmasının temel nedenlerinden birisi, tüm dünyada olduğu gibi, diğer gıdalara göre pahalı olmasıdır (Yaylak ve ark., 2010). Kırmızı et tüketimini ekonomik nedenlerden başka yıllık nüfus artışı oranı ve nüfus yapısında meydana gelen değişimler, tüketici tercihleri, ürünlerin kalitesi, dağılımı, tüketicinin eğitimi, etin hijyenik özellikleri, dini inançlar, sağlık sorunları, iklim, gelenekler, gıda ile ilgili reklamlar gibi çok sayıda faktörün etkilediği ifade edilmektedir (Şeker ve ark., 2011; Ergönül, 2011).

Tüketicilerin satın alma davranışını ortaya çıkaran önemli faktörler arasında bir ürüne duydukları ihtiyaç kadar alışveriş alışkanlıkları da yer almaktadır. Tüketiciler çeşitli ürünleri, belirli ihtiyaçlarını karşılamak üzere satın almaktadırlar. Söz konusu bu ihtiyaçlar ürün grubunun fonksiyon ve özelliklerine göre değişebildiği gibi, tüketicilerin genel satın alma alışkanlıklarının farklılaşmasına göre de değişebilmektedir. Diğer bir ifadeyle, tüketicileri ürünleri satın almaya iten ve bu yöndeki davranışın oluşmasına sebep olan bazı alışkanlıklar bulunmaktadır (Erkmen ve Yüksel, 2008). Bu alışkanlıkların bölgesel ve özellikle lokal olarak belirlenmesi, tüketicilerin tercihlerinin belirlenmesi açısından önem arz etmektedir.

Türkiye genelinde tüketicilerin kırmızı et tüketim alışkanlıkları ve tercihlerini belirlemeye yönelik bazı çalışmalar bulunmaktadır. Atay ark. (2004) Aydın ili Çine ilçesinde; Aygün ve ark. (2004) Van ili Merkez ilçede; Karakuş ve ark. (2008) Gaziantep ili Merkez ilçede, Yaylak ve ark. (2010) İzmir ili Ödemiş ilçesinde tüketicilerin kırmızı et tüketim alışkanlıklarını incelemiştir. Tosun ve Hatırlı (2006), Antalya ilinde tüketicilerin kırmızı et satın alım yerleri tercihlerini belirlenmeye çalışmıştır. Sarıözkan ve ark. (2007) Erciyes Üniversitesi Veteriner Fakültesi öğrencilerinin gelir düzeyi ve cinsiyete göre et, süt, yumurta gibi başlıca hayvansal ürünlerin yanı sıra, et ve süt mamullerine ait tüketim yapısını araştırmış, Cevger ve ark. (2008) Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesinde öğrenim gören öğrencilerin hayvansal ürün tüketim durumu ve tercihlerinin ortaya koymuş ve bu ürünler bakımından öğrencilerin tüketim alışkanlıkları üzerine etkili faktörleri belirlenmeyi amaçlamıştır. Karlı ve Bilgiç (2007) standart devamlı talep modellerini kullanarak, Şanlıurfa ilinde hanelerin kırmızı ve beyaz et tüketim desenine etki eden faktörleri analiz edilmiştir. Karakaş (2010) Tokat ili Kentsel alanda, Ergönül (2011) Manisa ili şehir merkezinde tüketicilerin et ve et ürünleri tercihlerini etkileyen faktörleri belirlemeye çalışmışlardır. Lorcu ve Bolat (2012) Edirne ilinde tüketicilerin kırmızı et tüketim tercihlerini incelemiştir.

Bu çalışmada, Kocaeli ili kentsel alanda yaşayan tüketicilerin sosyo-ekonomik ve demografik, özelliklerini ortaya koymak ve bu özelliklerin kırmızı et tüketim tercihlerine nasıl yansıdığını analiz etmek amaçlanmıştır. Bunun yanı sıra, et tüketim şekilleri ve gelir grupları itibarıyla tüketici kararlarını etkileyen faktörler belirlenmiş ve elde edilen başlıca bulguların nedenleri araştırılarak öneriler getirilmeye çalışılmıştır. Kırmızı et tüketiminde etkili faktörler ve tüketim alışkanlıklarının belirlenmesinin karar verici, üretici, aracı ve pazarlamacıların strateji geliştirebilmeleri bakımından önemli olduğu düşünülmektedir.

Materyal ve Yöntem

Araştırmanın temel materyalini, Kocaeli İli kentsel alanda yaşayan 384 tüketiciden 2010 yılı Ocak-Şubat aylarında anket yoluyla elde edilen orijinal veriler oluşturmaktadır.

Anket uygulaması yapılan hane sayısının belirlenmesinde, sınırlı popülasyonlarda maksimum örnek büyüklüğüne ulaşmak için kullanılan oransal örnek hacmi formülünden yararlanılmıştır (Newbold, 1995). Maksimum örnek büyüklüğüne ulaşmak için bu yöntem birçok çalışmada kullanılmıştır (Engindeniz ve Çukur, 2003; Işın ve Koçak, 2003; Pazarlıoğlu ve ark., 2007; Armağan ve Akbay, 2007; Günden ve Miran, 2007; Uzunöz ve ark., 2008; Karakaş,2010; Ulaş,2011).

$$n = \frac{N * p * (1 - p)}{(N - 1) * \sigma_{px}^2 + p * (1 - p)}$$

Burada; n: Örnek hacmi, N: Örnekleme çerçevesindeki toplam kişi sayısı, p=tahmin oranı (0,5 maksimum örnek büyüklüğü için), σ_{px}^2 : Oranın varyansı (maksimum örnek hacmine ulaşmak için %90 güven aralığında ve %5 hata payı ile) ifade etmektedir. Ana kitleyi oluşturan tüketicilerin özellikleri başlangıçta bilinmediği için, örnek hacmini maksimum kılacak şekilde p=0,5 olarak alınmış ve örnek hacmi 384 olarak bulunmuştur. Anket sayıları hane halkı ağırlıklarına göre Kocaeli İli kentsel alandaki mahallere dağıtılmıştır. Bu mahalleler il merkezini temsil edebilecek coğrafi bölgeler bazında incelenmiştir. Bu mahalleler belirlenirken, tüm gelir ve eğitim gruplarını yansıtabilmesine dikkat edilmiştir. Her yerleşim biriminde görüşülecek tüketici sayısının belirlenmesinde, yerleşim birimlerinin toplam popülasyon içindeki payları esas alınmış (Pazarlıoğlu ve ark., 2007; Armağan ve Akbay, 2007; Engindeniz ve Çukur, 2003) ve örneğe alınan tüketiciler tesadüfi olarak belirlenmiştir.

Kocaeli ili kentsel alanda tüketicilerin kırmızı et tüketimi ile bazı sosyo-ekonomik ve demografik faktörler (yaş, cinsiyet, eğitim durumu, gelir düzeyi, toplam harcamalar, gıda harcamaları, mesleki durumu vb.) arasında herhangi bir ilişki olup olmadığını ortaya koyabilmek amacıyla khi kare (X^2) analizi yapılmıştır. Khi- kare analizine ilişkin X^2 değerinin formülü aşağıdaki gibidir (Gujarati, 2011; Mirer, 1995):

$$X^2 = \sum_{i=1}^k \frac{(O_i - E_i)^2}{E_i}$$

Formülde; X^2 : Khi-kare değeri, O_i : Gözlenen frekans değeri, E_i : Beklenen frekans değeridir.

Çalışmada, hanelerin aylık gelirlerinin frekans dağılımından hareketle, üç farklı gelir grubuna göre değerlendirmelere yer verilmiştir. Kocaeli ilindeki tüketici grupları uygulanan anket neticesinde ve bölgedeki benzer çalışmalar da dikkate alınarak (Tarı ve Pehlivanlıoğlu, 2007); düşük, orta ve yüksek gelir grubu şeklinde üçe ayrılarak analizler gerçekleştirilmiştir. Buna göre 500 – 1000 TL/ay arası düşük gelir, 1001 TL – 2000 TL arası orta gelir, 2001 TL ve üzeri ise yüksek gelir grubu olarak belirlenmiştir.

Bulgular

Çizelge 1’de ankete katılan tüketicilerin gelir gruplarına göre dağılımı görülmektedir. Tüketicilerin %31.25’i düşük gelir grubunda, %46.87’si orta gelir grubunda, %21.88’i yüksek gelir grubunda yer almaktadır. Tüketicilerin ortalama geliri 1879,84 TL olarak belirlenmiştir.

Çizelge 1: Tüketicilerin gelir gruplarına göre dağılımı

Gelir Grupları	Gelir Aralıkları (TL/ay)	Frekans	%	Ortalama Gelir (TL/ay)
Düşük	500-1000	120	31.25	840.50
Orta	1001-2000	180	46.87	1 744.44
Yüksek	2001-+	84	21.88	3 654.76
Toplam/ Ortalama		384	100.00	1 879.84

Kocaeli ili kentsel alanda yaşayan tüketicilerin gelir gruplarına göre bazı sosyo-ekonomik ve demografik özellikleri Çizelge 2’de incelenmiştir. Tüketicilerin %45.57’si kadın, %54.43’ ü erkektir. Tüketicilerin %64.32’si evli, % 35.68’i bekar statüdedir. Ankete katılan tüketicilerin %33.85’i 16-29, %34,90’ı 30-43 ve %31.25’i 44 ve üstü yaş grubunda yer almaktadır. Tüketicilerin eğitim durumları incelendiğinde, %35.94’ünün lise mezunu, %30.73’ünün üniversite mezunu, %16.93’ünün ilkökul mezunu ve %16.40’ının ortaokul mezunu olduğu görülmektedir.

Tüketicilerin hanelerindeki birey sayısı üç kategoride incelenmiştir. Tüketici ailelerinin %2.87’si 1 veya 2 bireyden, %64.32’si 3 veya 4 bireyden, %32.81’i ise 5 ve daha fazla bireyden oluşmaktadır. Ortalama hane büyüklüğü 4.20’dir.

Ailelerdeki çalışan birey sayısına bakıldığında ise; tek bireyin çalıştığı tüketici aileleri %70.69’luk payla birinci sırayı almaktadır. 2 çalışan bireyin olduğu tüketici ailelerinin oranı %23.56, 3 çalışan bireyin olduğu tüketici ailelerin oranı %5.21, 4-5 çalışanın olduğu tüketici ailelerinin oranı %0.54’tür.

Ankete katılan tüketicilerin aylık gıda harcamaları gelir grupları ile birlikte artış göstermekte olup, ortalama olarak 657.16 TL/ay’dır.

Kocaeli ili kentsel alanda kırmızı et tüketenlerin oranı düşük gelir grubunda %74.17, orta gelir grubunda %92.22, yüksek gelir grubunda %95,24’tür. Kırmızı et tüketmeyenlerin oranı ise düşük gelir grubunda %25.83, orta gelir grubunda %7.78, yüksek gelir grubunda %4,76’dır. Bu durum kırmızı et tüketiminin gelir düzeyiyle doğru orantılı olarak değiştiğini göstermektedir. Kırmızı et tüketmeyenlerin ortalama gelir seviyesi, tüketenlere oranla üç gelir grubunda da daha düşüktür. Genel ortalama içerisindeki payları incelendiğinde ise kırmızı et tüketenlerin oranı %87.24, tüketmeyenlerin oranı %12,76’dır. Kırmızı et tüketenlerin gelir seviyesi ortalama 1 975.04 TL, kırmızı et tüketmeyenlerin gelir seviyesi ortalama 1 228.98 TL’dir(Çizelge 3).

Tokat İlinde yapılan bir çalışmada tüketicilerin %89.00’unun kırmızı et tükettikleri %11.00’ inin ise kırmızı et tüketmedikleri anlaşılmıştır (Karakaş, 2010). İzmir İli Ödemiş ilçesinde yapılan başka bir çalışmada ise kırmızı et tüketenlerin oranı %8.10, tüketmeyenlerin oranı %12.90 olarak belirlenmiştir (Yaylak ve ark., 2010).

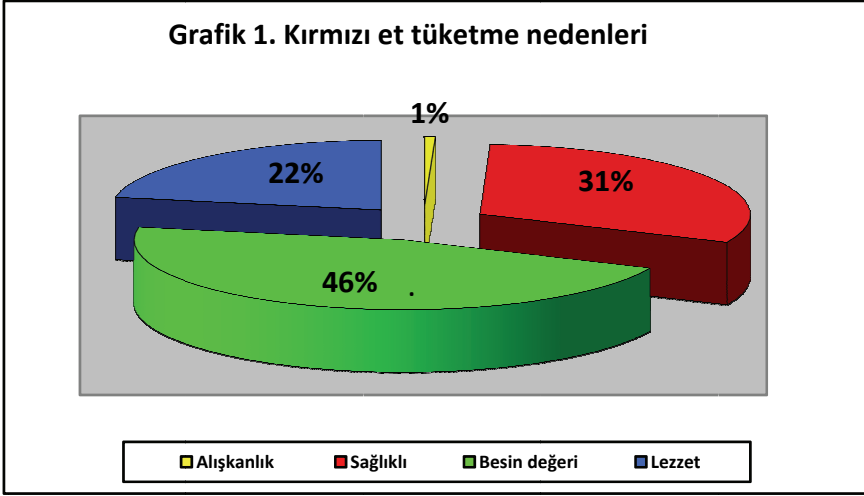
Çizelge 2: Tüketicilerin gelir gruplarına göre bazı sosyo-ekonomik ve demografik özellikleri

		Düşük Gelir Grubu	Orta Gelir Grubu	Yüksek Gelir Grubu	Frekans	%
Cinsiyet	Kadın	51	79	45	175	45.57
	Erkek	69	101	39	209	54.43
	Toplam	120	180	84	384	100.00
Yaş	16-29	37	57	36	130	33.85
	30-43	42	71	21	134	34.90
	44-+	41	52	27	120	31.25
	Toplam	120	180	84	384	100.00
Eğitim Durumu	İlkokul	32	26	7	65	16.93
	Ortaokul	22	25	16	63	16.40
	Lise	51	66	21	138	35.94
	Üniversite	15	63	40	118	30.73
	Toplam	120	180	84	384	100.00
Medeni Durum	Evli	78	124	45	247	64.32
	Bekâr	42	56	39	137	35.68
	Toplam	120	180	84	384	100.00
Ailedeki birey sayısı	1-2	9	2	0	11	2.87
	3-4	78	121	48	247	64.32
	5-+	33	57	36	126	32.81
	Toplam	120	180	84	384	100.00
Ailede çalışan birey sayısı	1	106	120	32	258	70.69
	2	2	48	36	86	23.56
	3	0	6	13	19	5.21
	4-5	0	0	2	2	0.54
	Toplam	108	174	83	365	100.00
Ort. hane genişliği		3.86	4.29	4.49	4.20	
Ort. gelir (aylık)		840.50	1 744.44	3 654.76	1 879.84	
Ort. gıda harcaması (aylık)		370.83	709.17	954.76	657.16	

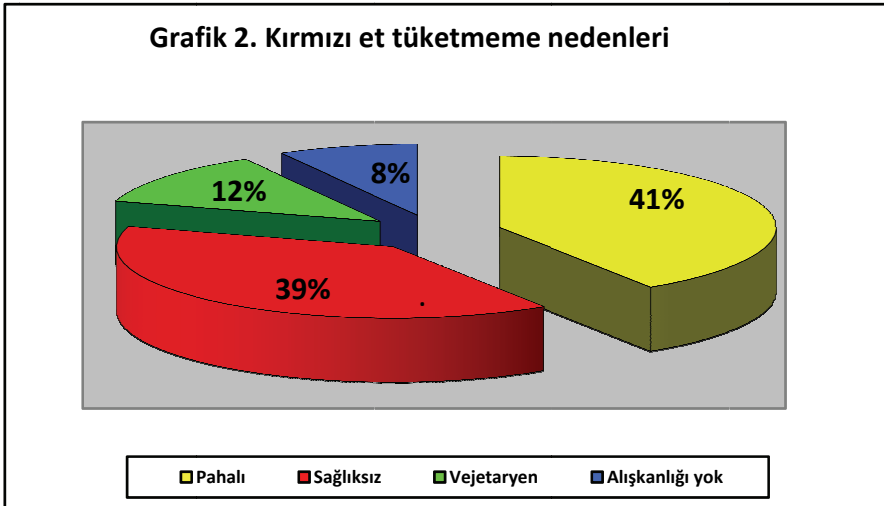
Çizelge 3: Kırmızı et tüketim durumu

		Frekans	%	Ortalama gelir (TL/ay)	Ortalama gıda harcaması (TL/ay)	Ortalama Hane halkı Genişliği
Düşük Gelir Grubu	Kırmızı et tüketen	89	74,17	860,00	384,27	3,79
	Kırmızı et tüketmeyen	31	25,83	784,52	332,26	4,06
	Toplam	120	100,00	840,50	370,83	3,86
Orta Gelir Grubu	Kırmızı et tüketen	166	92,22	1 746,39	709,04	4,27
	Kırmızı et tüketmeyen	14	7,78	1 721,43	710,71	4,57
	Toplam	180	100,00	1 744,44	709,17	4,29
Yüksek Gelir Grubu	Kırmızı et tüketen	80	95,24	3 690,00	956,25	4,50
	Kırmızı et tüketmeyen	4	4,76	2 950,00	925,00	4,25
	Toplam	84	100,00	3 654,76	954,76	4,49
Ort.	Kırmızı et tüketen	335	87,24	1 975,04	681,79	4,19
	Kırmızı et tüketmeyen	49	12,76	1 228,98	488,78	4,22
	Toplam	384	100,00	1 879,84	657,16	4,20

Tüketicilerin kırmızı et tüketme nedenleri içerisinde ilk sırayı %46,27'lik bir pay ile besin değerinin yüksek olması almaktadır. Tüketicilerin %31,04'ü sağlıklı olduğu, %22,09'u lezzetli olduğu için kırmızı et tükettiklerini belirtmişlerdir. Alışkanlık olduğu için tüketenlerin oranı sadece %0,60'dır (Grafik 1). Benzer sonuçlar diğer bölgelerde yapılan araştırmalarda da elde edilmiştir. Aydın ili Çine ilçesinde yapılan bir çalışmada, ailelerin kırmızı eti öncelikli olarak lezzetli olması nedeniyle tercih ettikleri (%40,00) anlaşılmıştır. Bu çalışmada kırmızı eti besleyici olması ve alışkanlık olması nedeniyle tercih edenlerin oranı %26,3'lik paylara sahiptir (Atay ve ark., 2004). Van ili Merkez ilçede yapılan bir çalışmada, kırmızı eti tercih edenlerin %35,10'u lezzetli buldukları için, %31,90'ı alışkanlıktan dolayı, %19,00'u besleyici olduğuna inandıkları için, %6,0'sı ise kolay bulunabildiği için tercih etmektedirler (Aygün ve ark., 2004). Gaziantep ili merkez ilçede yapılan bir çalışmada, kırmızı eti tercih edenlerin %43,20'si lezzetli buldukları için, %23,60'ı besleyici olduğuna inandıkları için, %12,20'si alışkanlıktan, %2,10'u kolay bulabildikleri için kırmızı et tüketmektedir (Karakuş, 2008). İzmir ili Ödemiş ilçesinde yapılan bir çalışmada, kırmızı et tüketenlerin kırmızı eti lezzetli olduğu için (%52,00), besleyici olduğu için (%20,90), alışkanlık nedeniyle (%17,20) ve kolay bulunabildiği için (%2,70) tükettikleri belirlenmiştir (Yaylak ve ark., 2010).

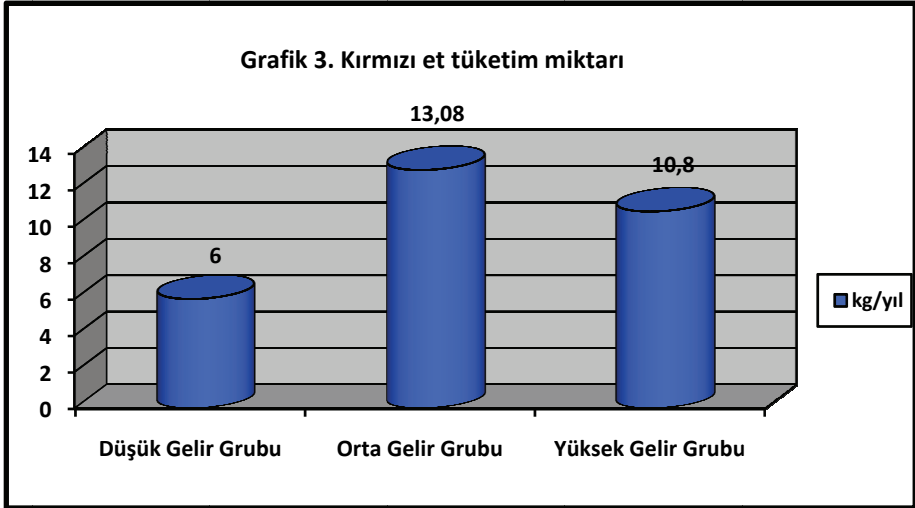

Tüketicilerin %40.82'si pahalı olduğu, %38.77'si sağlıklı bulmadığı için kırmızı et tüketmemektedir. Vejetaryen olduğu için tüketmeyenler %12.25 ve kırmızı et tüketim alışkanlığı olmayanlar %8.16'lık paylara sahiptir (Grafik 2).

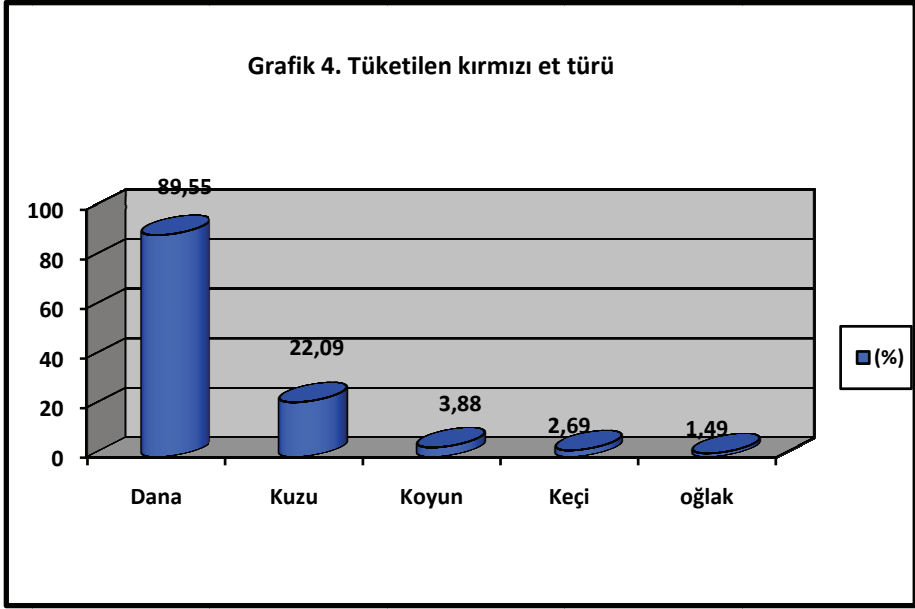

Aydın ili Çine ilçesinde yapılan bir çalışmada, ailelerin kırmızı eti tercih etmeme nedenini beyaz etin tercih edilmesi (%39.60), kolesterol (%36.20) belirtilmiştir. Pahalı olması ise (%24.8) diğer bir nedendir (Atay ve ark., 2004). Tokat ilinde yapılan çalışmada ise, tüketiciler ekonomik nedenler (%54.55), vejetaryen oldukları için (%21.21) ve diyet (%24.24) gibi nedenlerden kırmızı et tüketmemektedir (Karakaş, 2010).

Kocaeli ili kentsel alanda ankete katılan tüketicilerin kişi başına kırmızı et tüketim miktarı 10,46 kg/yıl olarak belirlenmiştir. Bu değer Türkiye ortalaması olan 12 kg/yıl'ın altında gerçekleşmiştir. Gelir gruplarına göre yıllık kişi başına kırmızı et tüketim miktarları sırasıyla, 6 kg/yıl, 13.08 kg/yıl ve 10.80 kg/yıl'dır (Grafik 3). Orta gelir grubunda bulunan tüketicilerin kişi başına kırmızı et tüketimlerinin daha yüksek olduğunu söylemek mümkündür. Gelir grubuna bağlı olarak kırmızı et tüketiminde bir artış gözlemlenmektedir. Edirne ilinde kırmızı et tüketimi üzerine yapılan bir çalışmada da gelir düzeyi yükseldikçe kişi başına kırmızı et tüketim miktarlarında bir artış olduğu ve en düşük gelir grubunda 6.672 kg/yıl ve en yüksek gelir grubunda 35.81 kg/yıl tüketim gerçekleştiği belirlenmiştir (Lorcu ve Bolat, 2012).

Ankete katılan tüketicilerin %37.01'i haftada bir, %28.66'sı 15 günde bir %26.57'si ayda bir ve %7.76'sı haftada birden fazla kırmızı et tükettiklerini belirtmişlerdir. Van ili merkez ilçede yapılan bir çalışmada, kırmızı et tüketenlerin %53.20'sinin (Aygün ve ark., 2004) Gaziantep ili merkez ilçede yapılan bir çalışmada katılımcıların %6.70'inin (Karakuş ve ark., 2008) haftada en az 1-3 defa kırmızı et tüketebildikleri belirlenmiştir.

Tüketilen kırmızı et çeşitleri dikkate alındığında, tüketicilerin en çok dana eti (%89.55) tükettikleri belirlenmiştir. Bunu %22.09 ile kuzu, %3.88 ile koyun, %2.69 ile keçi ve %1.49 ile oğlak eti izlemektedir (Grafik 4). Düşük gelir grubunda yer alan tüketiciler sadece kuzu ve dana etini, yüksek gelir grubunda yer alan tüketiciler tüm kırmızı et türlerini tercih ettiklerini belirtmektedir. Benzer şekilde, Lorcu ve Bolat (2012) Edirne ilinde tüketicilerin büyük çoğunluğunun (%90.00) dana eti tercih ettiğini belirlemiştir. Karakuş ve ark.(2008) Gaziantep ili Merkez ilçede özellikle koyun etinin kırmızı et olarak tercih edildiğini tespit etmiştir.

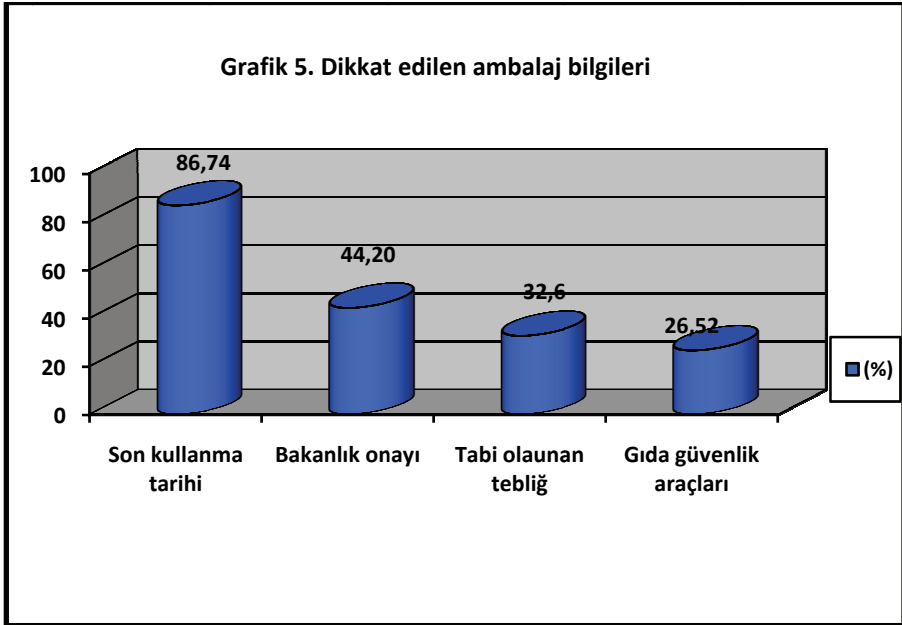
Tüketiciler kuzu etini parça (%72,97), ambalajlanmış kıyma (%41,89) ve hazır ambalajlı kıyma (%17,57) şeklinde; dana etini yine ambalajlanmış kıyma (%63,33), parça (%29,34), hazır ambalajlı kıyma (%27,67) şeklinde tüketmektedir. Tüm gelir gruplarında benzer şekilde kuzu ve dana eti tüketen

tüketiciler, bu iki et çeşidindeki kıyma ürününün satın alma sırasında ambalajlanmış olanını, hazır ambalajlısından daha çok tercih etmektedirler.

Tüketicilerin kırmızı et temin yerleri incelendiğinde, kuzu eti için %41.89'lik pay ile kasap, %54.06'lık pay ile market ve hipermarketi tercih ettikleri belirlenmiştir. Köyden kuzu eti temin edenlerin payı %4.05'tir. Koyun eti için kasap tercih edenler %76.92, köyden temin edenler %23.08'lik oranlara sahiptir. Dana eti için temin yerleri market ve hipermarket (%63.34), kasap (%34,67), köy (%1,33) ve şarküteridir (%0,66).

Tüm kırmızı et türlerinde üç gelir grubunda da tüketim şekli olarak en çok tercih edilen et yemeği (ızgara, mangal vb.) tüketim şeklindedir. Ambalajlı, dondurulmuş ve/veya işlenmiş kırmızı et ürünleri tüketiminde sucuk %36.12 ile ilk sırada yer almaktadır. Salam ve sosis %22.09; pastırma %6.27, hazır döner %5.07, hazır köfte %4.78, pırlzola %3.28, kavurma ise %2.09'lik oranlar paylara sahiptir.

Tüketiciler kırmızı et çeşitlerinin fiyatı aynı olması durumunda, %85.07'sinin dana etini tercih edeceklerini beyan etmektedir. Kuzu etini tercih etmek isteyenler %11.34, keçi eti %1.79 ile üçüncü sırada, koyun ve oğlak eti eşit oranlarla (% 0,90) son sırada yer almaktadır.

Ankete katılan tüketiciler ambalaj bilgilerinden en çok son kullanma tarihine dikkat etmektedir (%86.74). Bunu Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı onayı (%44.20), tabi olunan tebliğ (%32.60) ve gıda güvenlik araçları (%26.52) izlemektedir (Grafik 5). Kırmızı ette dikkat edilen ambalaj bilgilerinde gıda güvenlik araçlarının en düşük paya sahip olmasını, Kocaeli ili kentsel alanda tüketicilerin gıda güvenliği konusunda yeterince bilgi sahibi olmadıkları şeklinde yorumlamak mümkündür.

Kocaeli ili kentsel alanda yaşayan tüketicilerin kırmızı et tüketim durumu ile bazı sosyo-ekonomik kriterler arasındaki ilişki incelenmiş ve ilişkili olduğu belirlenen faktörler çizelge 4’de verilmiştir.

Çizelge 4: Kırmızı et tüketimi üzerinde etkili faktörler

		Kırmızı Et				χ^2	P	df
		Tüketen		Tüketmeyen				
		Frekans	%	Frekans	%			
Cinsiyet	Kadın	145	82.86	30	17.14	5.547	0.019**	1
	Erkek	190	90.91	19	9.09			
	Toplam	335	87.24	49	12.76			
Gelir	Düşük	89	74.17	31	25.83	27.264	0.000*	2
	Orta	166	92.22	14	7.78			
	Yüksek	80	95.24	4	4.76			
	Toplam	335	87.24	49	12.76			
Toplam Masraf (TL)	500-900	89	74.17	31	25.83	27.264	0.000*	2
	901-1800	166	92.22	14	7.78			
	1801-+	80	95.24	4	4.76			
	Toplam	335	87.24	49	12.76			
Gıda Masrafı (TL)	150-450	89	74.17	31	25.83	28.248	0.000*	2
	451-850	176	91.67	16	8.33			
	851-+	70	97.22	2	2.78			
	Toplam	335	87.24	49	12.76			

* p<0.01 ve ** p<0.05 anlamlılık düzeyine göre incelenmiştir.

Cinsiyet durumu ile kırmızı et tüketme durumu arasında istatistiksel olarak %5 düzeyinde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($\chi^2=5.547$, $p=0.019$). Analiz sonuçlarına göre kadınların erkeklere göre daha az kırmızı et tüketme eğiliminde olduklarını ifade etmek mümkündür. Şeker ve ark. (2011) Elazığ ilinde cinsiyetin en çok tercih edilen kırmızı et ve kırmızı eti tüketim şekli tercihlerine etkili olduğu sonucuna ulaşmıştır. Benzer şekilde Cankurt ve ark. (2010) erkeklerin sığır eti tüketme olasılığının bayanlara göre %24 daha fazla olduğunu, Karakuş ve ark. (2008) erkeklerin kadınlara göre daha fazla kırmızı et ve sığır eti tüketme eğiliminde olduğu bulmuşlardır.

Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde kırmızı et gibi gıdaların gelir esnekliği yüksektir ve gelir değişimlerine tepki gösterdikleri bilinmektedir. Kocaeli ili kentsel alanda tüketicilerin gelir seviyesi ile kırmızı et tüketimleri arasında yapılan khi-kare testi sonuçlarına göre istatistiksel olarak %1 düzeyinde anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Kırmızı et tüketmeyenlerin %63.27'si düşük gelir grubunda, %27.58'i orta gelir grubunda, %8.16'sı yüksek gelir grubundadır ($\chi^2=27.264$, $p=0.000$). Tüketicilerin gelir düzeyi ile kırmızı et tüketimi arasında bulunan pozitif yönlü bu ilişkinin benzer araştırma sonuçları ile örtüştüğünü ifade etmek mümkündür (ÖzçiçekDölekoğlu, 2003; Tosun ve Hatırlı, 2006; Karakuş ve ark., 2008; Cankurt ve ark., 2010; Lorcü ve Bolat, 2012).

Gelir gruplarına göre ürünlerin talebi değişiklik göstermektedir. Bundan dolayı düşük gelir grubuna göre sığır eti lüks mal sayılırken gelir seviyesi yükseldikçe bu durum değişir. Ancak tüketicilerin davranışları birçok karmaşık faktörün etkisi altında şekillenir. Bu sebeple gelir ile eğitim, yaş vb., diğer faktörler arasında önemli bir ilişki söz konusu olabilir. Gelir arttıkça artması düşünülen sığır eti talebinin, hastalık, yaş ve eğitime bağlı sağlıklı ve dengeli beslenme tarzının gelişmesi ile kısıtlandığı düşünülebilir (Cankurt ve ark., 2010)

Toplam harcamalar ve gıda harcamaları ile kırmızı et tüketimi arasında istatistiksel olarak bir ilişki olup olmadığı analiz edilmiş ve yapılan Khi-kare testi sonuçlarına göre her iki faktör de istatistiksel olarak analiz %1 düzeyinde anlamlı bulunmuştur (sırasıyla $\chi^2=27.264$, $p=0.000$; $\chi^2=28.248$, $p=0.000$). Tüketicilerin gelir düzeyi yükseldikçe toplam harcamaları ve toplam harcamalar içinde gıda harcamalarının payının artması, kırmızı et tüketimlerinin de toplam harcamalar ve gıda harcamaları içerisinde önemli hale geldiğini göstermektedir.

Sonuç

Kocaeli ili kentsel alanda kırmızı et tüketim alışkanlıkları ve kırmızı et tüketim tercihini etkileyen faktörler incelenmiştir.

Kırmızı et tüketimi üzerinde tüketicinin cinsiyeti, geliri, yaptığı toplam harcamalar ve gıda harcamalarının etkili faktörler olduğu belirlenmiştir. Yapılan khi-kare testi sonuçlarına göre erkek ve gelir düzeyi yüksek tüketiciler daha fazla kırmızı et tüketime eğilimindedirler. Toplam ve gıda harcamaları da kırmızı et tüketimi ile istatistiki olarak ilişkili faktörlerdir.

Sağlıklı, kaliteli ve dengeli beslenme kültürünün edinilmesi sayesinde sağlıklı bir toplum olma yönünde önemli adımlar atılacağı gerçeğinden hareketle, tüketiciler için etkin yayım ve eğitim programları yapmak, sağlıklı ve bilinçli beslenmeye yönlendirme açısından oldukça önemli görülmektedir. Bu çalışma ve benzer bölgesel ve lokal çalışmalardan elde edilen sonuçların, tüketicilerin tercih ve talepleri doğrultusunda kırmızı et sektöründe yer alan üretici, sanayici ve karar vericilerin pazarlama stratejilerine yön verme, geliştirme ve güncellemeler yapmaları yönünde katkılar sağlayacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Atay, O., Gökdal, Ö., Aygün, T., Ülker, H. (2004). Aydın İli Çine İlçesinde Kırmızı Et Tüketim Alışkanlıkları. IV. Ulusal Zootekni Bilim Kongresi, Süleyman Demirel Üniversitesi Ziraat Fakültesi Zootekni Bölümü 01-03 Eylül, 2004, Isparta. Cilt 1. Sözlü Bildiriler. 348-354.
- Armağan, G., Özdoğan, M. (2005). Ekolojik Yumurta ve Tavuk Etinin Tüketim Eğilimleri ve Tüketici Özelliklerinin Belirlenmesi. Hayvansal Üretim 46(2): 14-21.
- Armağan, G., Akbay, C. (2007). An Econometric Analysis of Urban Households' Animal Products Consumption in Turkey, Applied Economics, 1-8.
- Aygün, T., Karakuş, F., Yılmaz, A., Gökdal, Ö., Ülker, H. (2004). Van İli Merkez İlçede Kırmızı Et Tüketim Alışkanlığı. IV. Ulusal Zootekni Bilim Kongresi, Süleyman Demirel Üniversitesi Ziraat Fakültesi Zootekni Bölümü 01-03 Eylül, 2004, Isparta. Cilt 1. Sözlü Bildiriler. 361-364.
- Büyüknişan, O.(2008). Adana İli Kentsel Alanda Tavuk Eti Tüketim Yapısı. (Yüksek Lisans Tezi), Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Adana.

- Cankurt, M., Miran, B., Şahin, A. (2010). Sığır Eti Tercihlerini Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma: İzmir İli Örneği. *Hayvansal Üretim* 51(2): 16-22.
- Cevger, Y., Aral, Y., Demir, P., Sarıözkan, S. (2008). Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi İnternet Öğrencilerinde Hayvansal Ürünlerin Tüketim Durumu ve Tüketici Tercihleri. *Ankara Üniv Vet Fak Derg*, 55: 189-194.
- Engindeniz, S., Çukur, F. (2003). İzmir İli Kemalpaşa İlçesinde Şeftali Üretiminin Teknik ve Ekonomik Analizi Üzerine Bir Araştırma. *Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 40(2): 65-72.
- Erdal, G., Esengün, K. (2008). Tokat İlinde Balık Tüketimini Etkileyen Faktörlerin Logit Model İle Analizi. *Ege Üniversitesi Su Ürünleri Dergisi*, 25(3): 203-209.
- Ergönül, B. (2011). Meat Consumption and Buying Behaviors of Consumers Living in Manisa City Center, Turkey. *Journal of Animal and Veterinary Advances*, 10(3):286-290.
- Erkmen, T., Yüksel, A. (2008). Tüketicilerin Alışveriş Davranış Biçimleri İle Demografik ve Sosyo Kültürel Özelliklerinin İncelenmesine Yönelik Bir Araştırma. *Ege Akademik Bakış*, 8(2): 683-727.
- Ertuğrul, E. (2000). Et ve Et Ürünleri. Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş. Sektörel Araştırmalar Araştırma Müdürlüğü, Ankara.
- FAPRI (2012). World Livestock: FAPRI-ISU 2011 Agricultural Outlook, http://www.fapri.iastate.edu/outlook/2011/tables/6_livestock.pdf
- Gujarati, N.D. (2001). *Essential of Econometrics*, Mc Graw Hill, New York. (Çeviri: Şenesen, Ü., Şenesen, G.G.), Literatür Publication No:33, İstanbul.
- Günden, C., Miran, B. (2007). Bulanık Eşli Karşılaştırma Yöntemiyle Çiftçilerin Amaç Hiyerarşisinin Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma. *Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 20(2): 183-191.
- Hatırlı, S.A., Demircan, V., Aktaş, A.R. (2004). Isparta İlinde Ailelerin Balık Tüketiminin Analizi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 9(1): 245-256.
- Işın, Ş., Koçak, E. (2003). İzmir İlinde Farklı Üretim Teknikleri Uygulayan Zeytin Sıkma Tesislerinin Ekonomik Analizi. *Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 40(1): 127-134.

- Karakuş, K., Aygün, T., Alarşlan, E. (2008). Gaziantep İli Merkez İlçede Kırmızı Et Tüketim Alışkanlıkları. Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Tarım Bilimleri Dergisi, 18(2): 113-120.
- Karakaş, G. (2010). Tokat İli Kentsel Alanda Et ve Et Ürünleri Tüketiminde Tüketici Kararlarını Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma. (Yüksek Lisans Tezi), Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Tokat.
- Karlı, B., Bilgiç, A. (2007). Factors Affecting Meat and Meat Products Consumption Quantities in Sanliurfa Province. Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 20(1): 127-136.
- Lorcu, F., Bolat, B.A. (2012). Edirne İlinde Kırmızı Et Tüketim Tercihlerinin İncelenmesi. Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi, 9(1): 71-85.
- Mirer, T.W. (1995). Economic Statistic and Econometrics. 3rd Edition, Prentice Hall, Inc., New Jersey.
- Newbold, P. (1995). Statistics for Business and Economics. New Jersey:Prentice Hall.
- Özçiçek Dölekoğlu, C. (2003). Tüketicilerin İşlenmiş Gıda Ürünlerinde Kalite Tercihleri, Sağlık Riskine Karşı Tutumları ve Besin Bileşimi Konusunda Bilgi Düzeyleri (Adana Örneği), TEAE, Yayın No: 105, Ankara.
- Pazarlıoğlu, M.V., Miran, B., Üçdoğruk, Ş., Abay, C. (2007). Using Econometric Modelling to Predict Demand for Fluid and Farm Milk: A Case Study from Turkey. Food Quality and Preference, 18: 416-424.
- Sarıözkan, S., Cevger, Y., Demir, P., Aral, Y. (2007). Erciyes Üniversitesi Veteriner Fakültesi Öğrencilerinin Hayvansal Ürün Tüketim Yapısı ve Alışkanlıkları. Sağlık Bilimleri Dergisi, 16(3): 171-179.
- Şeker, İ., Özen, A., Güler, H., Şeker, P., Özden, İ. (2011). Elazığ'da Kırmızı Et Tüketim Alışkanlıkları ve Tüketicilerin Hayvan Refahı Konusundaki Görüşleri. Kafkas Üniversitesi VetFakDergisi, 17(4): 543-550.
- Şengül, S. (2002). Türkiye'de Kentsel ve Kırsal Kesimde Gelir Gruplarına Göre Gıda Talebi. Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 21 (1), 257-282.
- Tarı, R., Pehlivanoğlu, F. (2007). Kocaeli İlinde Tüketici Davranışlarının Gelir-Harcama Grupları İlişkisi Açısından Analizi (Tüketim Harcamaları Profili). Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (13) 2007 / 1: 192-210.

- Tosun, Ö., Hatırlı, S.A. (2006). Tüketicilerin Kırmızı Et Satın Alım Yerleri Tercihlerinin Analizi: Antalya İli Örneği. Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 14(2): 433-445.
- TUIK (2012a). Hayvansal Üretim İstatistikleri 2011. <http://www.tuik.gov.tr>
- TUIK (2012b). Kırmızı Et Üretim İstatistikleri 2011. <http://www.tuik.gov.tr>
- Ulaş, B. (2011). Aydın İli Kentsel Alanda Kırmızı Et ve Kanatlı Eti Tüketicilerinin Kararları ve Bunları Etkileyen Faktörler. (Yüksek Lisans Tezi), Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Tokat.
- Uzunöz, M., Oruç Büyükbay, E., Gülse Bal, H.S. (2008). Kırsal Kadınların Gıda Güvenliği Konusunda Bilinç Düzeyleri (Tokat İli Örneği). Uludağ Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 22(2): 35-46.
- Vural, H., Fidan, H. (2007). Türkiye’de Hayvansal Üretim ve Hayvancılık İşletmelerinin Özellikleri. Tarım Ekonomisi Dergisi, 13(2): 49-59.
- Yaylak, E., Taşkın, T., Koyubenbe, N., Koca, Y. (2010). İzmir İli Ödemiş İlçesinde Kırmızı Et Tüketim Davranışlarının Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma. Hayvansal Üretim 51(1): 21-30.